

ผลของการเรียก

ดอกเบี้ย

เกินกว่ากฎหมายกำหนด

พรเทพ ทวีภักย์อนันต์

ผู้บริหารสำนักกฎหมายบุคคล

บริษัท เอริสเคอคอนทออาหาร จำกัด (มหาชน)

ปัญหาหนี้้นอกระบบเป็นปัญหาที่เป็นหยั่งรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ซึ่งยังไม่มีระบบการแก้ปัญหาที่ได้ผลและเป็นรูปธรรม แม้ว่ารัฐบาลจะออกมาตราการบางอย่าง เช่น ให้นายกฯ พานิชย์ออกโครงการสินเชื่อรายย่อยให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อย และเกษตรกร เพื่อช่วยแก้ไขปัญหานี้ แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้้นอกระบบได้อย่างแท้จริง หรือทำให้หนี้้นอกระบบลดน้อยลง หนี้้นอกระบบจะมีการพัฒนาตัวเอง หรือมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอย่างซับซ้อน หนี้้นอกระบบที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มักจะเกิดจากการกู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ปัจจุบันการกู้เงินหรือเรียกอย่างง่ายทั่วไปว่า การยืมเงินตามกฎหมาย ถือเป็นนิติกรรมสัญญาที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย และเป็นกิจกรรมทางการเงินที่บุคคลใดก็สามารถกระทำได้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไปหรือนิติบุคคล หรือผู้ประกอบการกิจการ

เงิน เพราะถือเป็นสัญญาทางแพ่งอย่างหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้หลักเจตนาและความประสงค์ของคู่ความ กล่าวคือเมื่อคำเสนอ และคำสนอง หรือคำขอกู้ และคำให้กู้ถูกต้องตรงกัน และมีการส่งมอบเงินให้แก่กัน สัญญากู้ยืมเงินก็เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามปัญหาของการกู้ยืมเงินมักเกิด ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็นบุคคลธรรมดาเนื่องจากคู่สัญญาซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาอาจไม่เข้าใจหรือไม่มีความรู้ในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องมากเพียงพอ ดังเช่น ความสมบูรณ์ของสัญญา การกำหนดอัตราดอกเบี้ย การผิดนัดชำระคืนรวมไปถึงการฟ้องร้องหรือการต่อสู้คดีในศาล

ประเด็นปัญหาที่มักจะพบมากในการทำสัญญากู้ยืม คือ การเรียกดอกเบี้ย ซึ่งส่วนมากจะพบว่าเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด แม้อดอกเบี้ยจะถือเป็นประโยชน์จากการกู้ยืมที่ผู้ให้กู้มีสิทธิได้รับตามกฎหมาย และเป็นหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของผู้กู้ในการชำระแก่ผู้ให้กู้ **อย่างไรก็ตามการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ในสัญญากู้ยืมเงิน และการฟ้องร้องเรียกค่าดอกเบี้ยคืนจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมาย**

ปัญหาเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมมักเกิดบ่อยครั้ง ในกรณีที่เป็นการกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลธรรมดาอาจจะเป็นเพราะไม่รู้กฎหมาย หรืออาจเป็นเพราะจงใจของผู้ให้กู้ในการระบุอัตราดอกเบี้ย

เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การคิดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 กำหนดว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้นก็ให้ลดลงมาเป็นอัตราร้อยละ 15 ต่อปี” หากมีการคิดเกินกว่าอัตรานี้ถือว่าเป็นการคิดดอกเบี้ยเกินกว่ากฎหมายกำหนด และขัดต่อกฎหมาย มีผลทำให้ดอกเบี้ยที่เรียกกันเป็นโมฆะเสียไปทั้งหมด และผู้เรียกมีความผิดตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย พ.ศ.2560 มาตรา 4 กำหนดว่า “บุคคลใดให้บุคคลอื่นกู้ยืมเงินหรือกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการอำนวยการให้กู้ยืมเงิน โดยมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ดังนั้นการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราจึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายเป็นความผิด และมีโทษทางอาญา ข้อกำหนดเกี่ยวกับดอกเบี้ยจึงตกเป็นโมฆะเสียไปทั้งหมด ไม่ใช่ลดลงมาเป็นอัตราร้อยละ 15 ต่อปี ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 654 ตามแนวบรรทัดฐานใหม่ของศาลฎีกาที่วางแนวไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2131/2560 โจทก์คิดดอกเบี้ยจากจำเลยรวมค่าใช้จ่ายร้อยละ 1.3 ต่อเดือนหรืออัตราร้อยละ 15.6 ต่อปี อันเป็นการคิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3 (ปัจจุบันแก้ไขใหม่เป็นมาตรา 4 พ.ศ.2560) ประกอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 **มีผลให้ดอกเบี้ยดังกล่าวตกเป็นโมฆะ กรณีถือไม่ได้ว่าจำเลยชำระหนี้โดยจงใจฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมาย หรือเป็นการกระทำอันใดตามอำเภอใจ เสมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้ โดยรู้ว่าตนไม่มีความผูกพันตามกฎหมายที่ต้องชำระ อันจะเป็นเหตุให้จำเลยไม่มีสิทธิได้รับทรัพย์สินคืนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 407 เมื่อดอกเบี้ยของโจทก์เป็นโมฆะ เท่ากับสัญญากู้ยืมมิได้มีการตกลง**

เรื่องดอกเบี้ยกันไว้ โจทก์ไม่มีสิทธิได้ดอกเบี้ยก่อนผัดนัด และไม่อาจนำเงินที่จำเลยชำระแก่โจทก์มาแล้ว ไปหักออกจากดอกเบี้ยที่โจทก์ไม่มีสิทธิคิดได้ จึงต้องนำเงินที่จำเลยชำระหนี้ไปชำระต้นเงินทั้งหมด สัญญากู้ยืมเงินระหว่างโจทก์กับจำเลยไม่มีการกำหนดเวลาชำระหนี้กันไว้ เมื่อโจทก์บอกกล่าวทวงถามให้จำเลยชำระหนี้ ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือบอกกล่าวทวงถามให้ชำระหนี้ ซึ่งจำเลยได้รับหนังสือดังกล่าวในวันที่ 16 มิถุนายน 2557 จึงพ้นกำหนดระยะเวลา 7 วัน ในวันที่ 24 มิถุนายน 2557 เมื่อหนี้ที่โจทก์เรียกร้องให้จำเลยชำระเป็นหนี้เงิน โจทก์จึงมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากจำเลยได้ในระหว่างเวลาผัดนัดอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่งของต้นเงิน นับแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2557 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

บทสรุปส่งท้าย จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยกกล่าวข้างต้น ได้วางหลักใหม่ขึ้นมากลับแนวบรรทัดฐานที่มีมาแต่เดิมว่า กรณีที่ผู้ให้กู้ยืมไม่ใช่สถาบันการเงิน และมีการคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี เช่น เจ้าหนี้ที่เป็นนายทุนเงินกู้ยืมระบบ ให้พ่อค้าแม่ค้าตามตลาดหรือชาวบ้านที่ยากจนกู้ยืมเงิน การทำสัญญากู้ยืมเช่นนี้ ตามข้อเท็จจริงถือว่าเป็นกรณีที่ผู้กู้ตกลงอยู่ในภาวะจำยอมทางเศรษฐกิจ ที่ไม่สามารถไปกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่ไหนได้ กรณีจะถือว่าเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจหาได้ไม่ และในส่วนของดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 150 แต่สามารถแยกในส่วนของต้นเงินได้ ตามมาตรา 173 สัญญากู้ยืมเงินในส่วนต้นเงินยังคงสมบูรณ์อยู่ จึงต้องนำเงินที่ผู้กู้ยืมนำมาชำระหนี้ไปหักกับต้นเงินเสียทั้งหมด โดยไม่นำมาหักกับดอกเบี้ย เพราะดอกเบี้ยทั้งหมดตกเป็นโมฆะถือว่าผู้ให้กู้ไม่สามารถเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินอัตราจากผู้กู้ได้

